

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 250
מישיבת ועדת הכספים

יום ב', י"ז בשבט התשמ"ו - 27.1.86, שעה 10.00

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:

א. ספירא - היו"ר
י. ארידור
י. ארצי
מ. בר-און
ג. גדות
פ. גרופר
ד. דנינו
א. ויינשטיין
א. ורדיגר
י. כהן
י. מצא
ע. סולודר
ש. עמר
ח. קופמן
ח. רמון
ג. שפט
ד. תיכון

א. קרשנר - מזכיר הוועדה
א. דמביץ - היועץ המשפטי לוועדה
ס. אלחנני - יועצת כלכלית
מ. איזנברג - קצרנית

מוזמנים:

א. פוגל - הממונה על החקצינים
א. סנפירי ()
ר. חקלאי ()
א. גבתון () - משרד האוצר
ע. הרדמן ()
מ. הבה ()
ד. ויינשל, י. מטעל - "שופרסל"
ד. כרמלי - רשח קו-אופ
ש. מאיר - לשכת המסחר

סדר-היום:
 הצעות לסדר-היום
 התקציב לשנת הכספים 1986
 חוק הסדרים לשעת לירום במשק המדינה (תיקון),
 החשמ"ו-1986

הצעות לסדר-היום

ממלא-מקום היו"ר י. כהן:

אני פותח את ישיבת הוועדה.
 הצעה לסדר-היום לחברת-הכנסת עדנה סולודר.

ע. סולודר:

אני מבקשת שהוועדה תקיים בדחיפות דיון בנושא ההיטל של 6%
 על אשראי /במטבע חוץ.

היו"ר י. כהן:

ההצעה הוצעה ונקבע דיון ליום ד' השבוע.

התקציב לשנת הכספים 1986

היו"ר י. כהן:

רבותי, אנו פותחים את הדיון על תקציב המדינה לשנת הכספים 1986.
 יציג את התקציב הממונה על אגף התקציבים מר אהרן פוגל.

י. ארידור:

יש בעיה שמציקה למר פוגל ומציקה גם לי, ואני מבקש שיפתח בבעיה
 זו. אם תראו שאין לו תשובה מדוייקת, זה לא אומר שלו אין תשובה מדוייקת,
 אלא אין תשובה, והבעיה היא - איך אנו משווים התקציב לשנת 1986 לתקציב
 1985, אם הוא יותר גדול או יותר קטן ובכמה. יש שלושה מדדים אפשריים
 להשוואה: השוואה לדולר, השוואה לשקל של 1985 והשוואה לשקל משוקלל של התקציב
 זה מדד המחירים הסטטיסטי. השוואה לדולר, יש טענה שהיא לא מדוייקת, כי
 ערכו של הדולר נשתנה לעומת המטבעות האירופיים. לגבי המדד הסטטיסטי, יש
 טענה שזה לא מדוייק, למרות שזה היה הנהג הרגיל, כי זה לא משקף את המסקלים
 השונים בתקציב. אם המדד הסטטיסטי עלה יותר מהשכר, אין סיבה להשוות חלק
 מהשכר למדד הסטטיסטי.

בתקציב לקחו שני מדדים - המדד המשוקלל ומדד המחירים. לפי המדד
 האחד יש ירידה של 5% ולפי המדד השני יש ירידה ב-11%-10%. אנחנו מוכרחים
 לדעת מה קורה בדיוק. אם רוצים להשיג ירידה של 5% בתקציב, לפי המדד האחד
 משיגים אותו בדיוק, לפי המדד השני, אפשר להעלות את התקציב ב-5% ועדיין
 תהיה ירידה ב-5%.

אם למר פוגל לא תהיה תשובה, זה לא אומר שאין לו תשובה. ואין לי
 טענה שהאוצר ניסה להסתיר את הפרובלמטיקה. להפך, הוא גילה אותה.

א. פוגל:

ברשותכם, הייתי רוצה להציג סקירה כללית של התקציב ובתוך הצגת התקציב, בחלק הרלבנטי, אתיחס לשאלה המרכזית מאד שהעלה חבר-הכנסת ארידור. אני אתן סקירה כללית ואחר-כך כל אחד מאנשי אגף התקציבים יתן סקירה על הקטע הסקטוריאלי שהוא ממונה עליו.

התקציב הוא חלק בלתי-נפרד ממערכת יעדים כללים שמציבה לעצמה המדיניות הכלכלית. היעדים שאותם בא לשרת התקציב הם:

קודם כל - ייצוב מאזן החשלומים והגדלת יתרות המטבע בסדר גודל של מרבית הסיוע המיוחד מארצות-הברית. אנו מקבלים סיוע חד-פעמי מארצות-הברית בסכום של 750 מליון דולר. אם הוא היה קבוע 750 מליון דולר, יש להניח שהתקציב היה נראה אחרת. אבל כאמור הוא חד-פעמי. כזכור לקראת יולי השנה הדרדרנו למטבר חמור מאין כמוהו עם סכת קטסטרופה. תפקידם של ה-750 מליון דולר הינם לחזק את יתרות המטבע ולהקטין מצבת החובות לזמן קצר. לא נצליח ב-1986 לצבור את כל ה-750 מליון דולר.

היעד השני - המשך ייצוב האינפלציה ברמה נמוכה. עברנו תהליך של הורדת האינפלציה. תהליך זה נמשך מספר חדשים. הוא מתקרב לפרשת דרכים, ובתקציב תלוי הרבה מאד האפשרות להמשיך הלאה.

היעד השלישי - המשך ייצוב האינפלציה תוך שינוי מבנה התעסוקה במשק. היות והכוח הכלכלי החזק ביותר הוא כוח התיווך, אנו חייבים להיות באווירה שבה הצפיות רגועות והמשק יציב; כלומר יש ליצור אווירה מסקית שבה ציפיות הציבור הן למשק יציב ורגוע.

והיעד האחרון - זו השנה שצריכה להיות מוקדשת ליצירת תנאים לצמיחה. צמיחה, זו המלה שהתאהבנו בה, אבל למעשה מדובר בהעלאת התפוקה או בהעלאת התוצר והשנה עלה התוצר ב-2%. חלה ירידה בפעילות הסקטור הציבורי ובענף הבנייה.

י. ארידור:

חלה ירידה בפעילות הסקטור הציבורי הבטחוני במקומי. הסקטור הציבורי האזרחי נשאר יציב.

א. פוגל:

יכול להיות. אפס עלייה בסקטור הציבורי, זו ירידה ריאלית, כי יש גידול באוכלוסיה.

י. ארידור:

אם שנתים לא יורד הסקטור הציבורי האזרחי ויש ירידה של 7% בסקטור הבטחוני המקומי, ולפי תקציב הבטחון אין בסקטור הבטחוני המקומי ירידה, פירוש הדבר שלא צפויה ירידה נוספת בצריכה הציבורית של הסקטור הציבורי.

א. פוגל:

נגיע לזה.

הנושא של שינוי מבנה התעסוקה הוא שם קוד להקטנת הסקטור הציבורי במשק. וזה לא רק אמצעי, זו גם מטרה, כי הסקטור הציבורי הוא גדול מדי.

מה הם האמצעים להשגת יעדים אלה? תקציב המדינה, מדיניות שכר וכוח אדם, מדיניות שער החליפין, מדיניות המחירים, מדיניות שוץ ההון והמדיניות המוניטרית. נחחיל לבחון את המדינה. המטרות שהצבנו בתקציב המדינה הן, שהוצאות הממשלה לשכר, קניות, שירותים וריבית, יהיו שוות

להכנסות הממשלה ממסים וריבית; כלומר עודף הביקוש יהיה קרוב לאפס. ההזרמה לא תעלה על 400 מליון דולר.

י. ארידור:

בעמ' 24 של חוברת עיקרי החקציב נאמר, שההזרמה הנובעת מהחקציב היא 404 מליון שקלים חדשים.

א. פוגל:

עם תוספת המרות מהייצוא הבטחוני.

י. כהן:

למה אתה לא מציין החזר חובות?

א. פוגל:

הגרעון הממשלתי יש לו השפעה מרכזית על מאזן התשלומים, השפעה ישירה על האינפלציה והשפעה גבוהה על ציפיות הצבור. על כן אנו מדברים על גדלים נטו של החקציב. שהממשלה לא תוסיף עודף ביקוש למערכת, זה אקוויוולנט עם הקביעשטלא לעטות גרעון נוסף במאזן התשלומים. אם היתה לנו מטרה אחרת, היינו צריכים עודף ביקוש ממשלתי שלילי. זה (מצביע על השיקופית - פועל יוצא מבחינת המטרות שלנו במאזן התשלומים ובכל המטרות שצינחתי. קרה אירוע חיצוני שלא ידענו בעת הכנת החקציב - קיצוץ בסיוע האמריקאי. אילו היינו יודעים, היינו קובעים הפחחה נוספת וגרעון יותר קטן.

בתחום מדיניות השכר וכוח האדם התחלנו לרוך בישיבה הקודמת, כאיר מה שאנו אומרים הוא, שעליית השכר הנומינלית תגדיל מעט מאד את כוח הקנייה של השכר. אנו צריכים להזהר מאד בנושא הגידול השכר הנומינלי במשק, כאשר אנו מניחים שהשכר ב-1986 לא יהיה יותר נמוך מהמוצע של 1985 כולה, שזה יותר גבוה מאשר היה ברוב חדשי השנה. כבר במרס 1986 יהיה השכר יותר גבוה, כאיר הדבר המרכזי פה הוא שצריך לשים את הדגש על השכר נטו יותר מאשר על השכר ברוטו. אנו צריכים ליצור מקורות בחקציב כדי להקטין נטל המס על העבודה, כדי שהשכר נטו יעלה. אם השכר נטו יעלה מבלי שעלות העבודה תעלה, כוח הקנייה של העובד יהיה יותר גדול.

ש. עמר:

למה דומה שנת 1986 מבחינת השכר?

א. פוגל:

בבע הראשון של 1985 היה השכר נמוך, ברבע השני היה גבוה וברבע האחרון התחיל השכר לעלות. במרס נגיע לרמה נטו של 1984, לרמה ברוטו שבמספר אחוזים נמוכה מיוני 1985. הכל מותנה בכך שכפוף לדרישות שלנו בחקציב יש לנו מקורות לתת הקלות מס, כדי שהנטו יעלה מבלי שהברוטו יעלה. אם אין לנו מקורות לזה, לא נוכל לעשות זאת, ואז יהיה לחץ להעלאת השכר ברוטו. נחזור לזה כאשר נדבר על מדיניות שער החליפין.

שער החליפין בחקציב אינו מוקפא. שער החליפין כמדיניות אינו

יכול להיות קפוא. הוא חייב להיות מותאם לרווחיות הייצוא והשנוי בעלות העבודה, ואז הכל פתוח. באופן כללי אנו מתקרבים לפרשת-דרכים ולא נוכל להיות במצב שעלות העבודה עולה מעבר למה שיקרה בחודש-חדשיים הקרובים, כי אז נצטרך לטנות שער החליפין בצורה הדרגתית.

י. ארידור:

אמרת שהשכר ב-1986 יהיה שווה לשכר ב-1985, שהיה שווה לשכר ב-1980.

א. פוגל:

זאת לא אמרתי.

י. ארידור:

שווה לשכר ב-1985.

א. פוגל:

ב-1985 כולה.

י. ארידור:

השכר ב-1985 שווה לשכר ב-1980.

א. פוגל:

אינני יודע.

י. ארידור:

לפי מה אמר שר האוצר שבאפריל 1986 יהיה השכר גבוה בכמה אחוזים מזה שהיה ב-1985 שבה השכר היה שווה לזה שב-1980?

א. פוגל:

זה נכון; כן השכר נטו מגיע לרמה שהיתה ב-1984 שהיא יותר גבוהה מזו שהיתה ב-1980.

י. ארידור:

ולגבי 1985?

א. פוגל:

לגבי 1985 יש הבדל בין הברוטו ובין הנטו. הנטו במהלך 1985 עלה ריאלית ב-10% בערך כן מדרגות המס עודכנו עליסוד אינפלציה גבוהה בחקופה של אינפלציה נמוכה.

י. ארידור:

במקום אחר אמר שר האוצר בנאום התקציב, שיעד התכנית היה לשימור על השכר הריאלי הממוצע ב-1985 שיהיה בגובה השכר ב-1980. כלומר, הוא משווה 1985 ל-1980, ואחר-כך אומר שבאפריל 1986 יהיה גבוה בכמה אחוזים מאשר היה ב-1980. יוצא מזה שלא חזויה ירידה בשכר הריאלי. לפי התכנית השכר הריאלי יהיה גבוה ממה שהיה ב-1985 שהוא שווה ל-1980.

א. פוגל:

אני אינני יודע. אני יכול רק להגיד דבר אחד: בבסיס התקציב אנו שומרים מקורות להקלות מס נוספות. על כן השכר נטו ב-1986 צפוי להיות יותר גבוה מאשר ב-1985, וזה נטו יותר גבוה מאשר היה ב-1980.

י. ארידור:

זה מה שאני טוען. זה מה שכתוב בסקף שלפנינו.

א. פוגל:

זה נכון כי זה הברוטו, ובתקציב אנו מתקציבים ברוטו.

י. ארידור:

אם השכר נטו עולה, המשמעות מזה טאם לא היתה ירידה בצריכה הפרטית ב-1985 - ולא היתה - פירוש הדבר שלא צפויה ירידה בצריכה הפרטית הכוללת ב-1986.

א. פוגל:

נחזור לשער החליפין והקשר שלו לעלויות העבודה. קשר זה הוא קריטי לגבי השכר ומנגנוני ההצמדה של השכר. הצד השני של המטבע אומר: כל כמה שנצליח להפחית את עלויות העבודה, נוכל לתרום יותר לשכיר או ליחיד דרך הנטו ולא דרך הברוטו, כי אם נלך בדרך הברוטו ועלות העבודה תעלה, יצטרך שער החליפין לעלות ותהליך האינפלציה שיפתח ישחק כל תוספת השכר.

לגבי מדיניות המחירים, המדיניות מדברת על שחרור מדורג של המטק מההקפאות האדמיניסטרטיביות.

מ. בר-און:

מדוע אתה רואה בזה חשיבות?

א. פוגל:

אין לנו אלטרנטיבה לבחור בין עשיר ועני, בין בריא וחולה. הברירה היא בין שחרור מדורג ובין המטק ההקפאות האדמיניסטרטיביות, שלטוח זמן ארוך יפרצו. הפיקוח יצטרך להשמר על מונופולים וקרטלים שאין בהם תחרות. זה לא שחרור טוטאלי, זה שחרור מדורג, לפי סדר עדיפויות שאתה יכול להרשות לעצמך.

המדיניות מדברת על הפחתת רמת הסובסידיות על מצרכי יסוד ועל העמקת הגבייה עבור שירותים צבוריים. כלומר על אגרת חינוך, הפעם לא כאגרה כללית שכולם מטלמים. פה מדובר על אגרה ספציפית שמטלמים אותה רק ההורים. תחליף לאגרת חינוך הוא זכר לימוד מדורג. בתחום הבריאות מדובר על תשלומים, אם תשלום בעד ביקור אצל רופא ואם תשלום בחדר המיון.

מ. בר-און:

אתם הייתם מעדיפים שכר לימוד מדורג?

א. פוגל:

כן. זו הייתה הצעתנו בממשלה.

בתחום שוק ההון, אנחנו נשחדל למחזור את החוב הפנימי, אבל לא נגדיל אותו. זאת אומרת, לא נממן הוצאות הממשלה מהגדלת החוב הפנימי.

ח. רמון:

החוב הפנימי יגדל?

א. פוגל:

יגדל עד גובה הריבית. אנחנו מגבילים את עצמנו. איננו רוצים ליצור מצב, אפילו אם תהיה אפשרות, שאנו מממנים הוצאות על-ידי הגדלת החוב הפנימי.

ח. רמון:

בכמה מתבטאת הריבית על החוב הפנימי?

א. פוגל:

אין לי פה הנתון של הריבית הריאלית על החוב הפנימי.

ח. רמון:

החוב הפנימי הוא 42 מיליארד דולר. בכמה הוא יגדל?

א. פוגל:

אני אביא את הנתון.

כיוון שכל שוק ההון מולאית ואי אפשר להשיג אשראי לטווח ארוך, 150 מליון דולר מתוך הגיוס אנו משחררים לשוק ההון למימון השקעות בתחומי

החעטיה, החקלאות והתיירות. יכול להיות שההיקף אינו כספיק, אבל הוא מומעוטי מאד. אבל גם לשחרור סכום זה אנחנו צריכים מקורות, כי אחרת לא נעמוד במגבלות של ההזרמה ועודף הביקוש.

ח. רמון:

מה הדרכים?

א. פוגל:

למשל, קופת-גמל היום יכולה לקנות רק אגרות חוב או להפקיד באוצר. יש תקופה של שנה וחצי, שיש שיבושים חמורים במתן הלוואות פיתוח. במחצית השנה האחרונה אין בכלל הלוואות פיתוח חדשות. ומה שאנו מציעים, מול המציאות שלאחר התכנית הכלכלית, זה שיפור. מול מה שהיה בשנות הטבעים, זה עדיין אינו שיפור.

היו"ר י. כהן:

עוד לא החלטתם איך תעשו זאת.

א. פוגל:

החלטנו והדבר יתפרסם בימים הקרובים.

היו"ר י. כהן:

אנו מעכבים אישור החוק לעידוד הטקעות הון, כי עד היום לא קבלנו הסבר על כך.

א. פוגל:

ברגע שתזמינו אותנו, נבוא וניתן הסבר. לכל נושא שהוזמנו באנו עם הסברים.

ח. רמון:

איתמר גבתון היה בישיבת הוועדה כאשר דנו על החוק לעידוד השקעות הון ושמע את עמדת הוועדה.

א. גבתון:

ביבוע שעבר יזר האוצר אישר את התכנית הזאת.

א. פוגל:

בתחום המדיניות המוניטרית - ואני מאזכר אותה להשלמת התמונה, אני מקווה שלא יתפתח על כך דיון עכשו - הכלי המרכזי לויסות מוניטרי הוא הריבית והפרטי הריבית בין הלווה למלווה. הגענו לרמת ריבית שאולי נטאר מרווח נוסף לטחק עליו בין הלווה והמלווה מבחינת הריבית שמקבל המלווה, 2% לחודש. אם תוריד אותה, אתה יכול למצוא את עצמך במצב שאתה מסכן את גודל האשראי במסק. מתי אפשר לקחת שאנסה של הורדת הריבית? - אם הממשלה תזרים פחות. כאשר הממשלה תזרים פחות, אפשר לקחת שאנסה של הורדת הריבית, אבל כל עוד הממשלה מזרימה, יש בעייה. על כן אם התקציב הזה יישמר, זה הבסיס להורדה נוספת של הריבית. אם הממשלה תזרים יותר, אי אפשר יהיה לקחת סיכון של הורדת הריבית, ואולי אפילו בנק ישראל יצטרך להעלות אותה.

מ. בר-און:

יש לך הטערה בכמה תרד הריבית הקרדיטורית?

א. פוגל:

זה הולך רחצי עתידית

אראה לכם בתיאור סכמטי את מנגנוני הפעולה של התקציב. יש לנו טיפ המראה מה עושה הגדלת התקציב, אבל אני רוצה להראות לכם את הכיוון החיובי. הפחתת התקציב מאפשרת הקטנת עודף הביקוש וההזרמה. הקטנת עודף הביקוש וההזרמה יוצרת אפשרות לפעול להקטנת עלות העבודה ושחרור מקורות לשוק ההון. בעקבות הקטנת עלות העבודה, כיוון ששער החליפין מותאם לה, נוכל למנוע פיחותים גדולים ומטמעותיים, ובעקבות זה האינפלציה תהיה נמוכה, וזה תנאי מוקדם לחידוש הצמיחה. נוסף לזה יש השפעה ישירה על הצמיחה להקטנת עלות העבודה, וגם שחרור הון פועל חיובית ליצירת תנאים מוקדמים לחידוש הצמיחה, ויש לזה השפעה ישירה מסויימת גם על האינפלציה. בעיקר ההשפעה היא דרך הפחתת הגרעון, שפועלת על מאזן התשלומים, וברגע שמאזן התשלומים מיוצב, נמנעים פיחותים גדולים, ובעקבות זאת נוצרות ציפיות חיוביות שגורמות לחידוש הצמיחה.

התקציב הוא הציר המרכזי שלא רק שסביבו מסתובב הכל, אלא הוא גם הגורם לכל מה שנעשה סביבו. הגדלים המשפיעים על המשק הם הגדלים נטו של התקציב. כל שינוי קטן בברוטו הוא הרבה יותר גדול בנטו. על כן אנו מתייחסים - וכאן אני מתחיל לגעת בשאלה של חבר-הכנסת ארידור - לעודף הביקוש ולהזרמה.

ההזרמה היא ההפרש בין ההכנסה המקומית הכוללת ובין ההוצאה המקומית הכוללת. אם אני מנכה את ההוצאות וההכנסות הפיננסיות מההזרמה, אני מקבל הוצאות מקומיות ריאליות פחות הכנסות מקומיות ריאליות זה עודף הביקוש המקומי.

הניתוחים של עליית ההוצאות וירידת ההוצאות הם מאד חשובים, אבל מבחינת קביעת גודל הקיצוץ, הם אינם מטמטים אותנו, כי אנו מתייחסים לגדלים נטו, כמו כל פירמה מסחרית שמודדת את הגודל נטו.

מ. בר-און:

יש הבדל בין השפעת עודף הביקוש ובין השפעת ההזרמה?

א. פוגל:

עודף הביקוש פועל באופן ישיר. ההזרמה גם היא פועלת באופן ישיר, אבל יותר אטי.

כאינדיקציה ערכנו פה השוואה בין תקציבי 1984 ו-1986 במחירי

1986. בעיקרי התקציב תמצאו זאת בהשוואה אחרת, אבל זנ אינדיקציה מסויימת. כאן אתם רואים ירידה בהוצאות הכלליות מ-1984 ל-1986. בהכנסות יש עלייה, כאשר התרומה הגדולה היא במסים. פה יש גם מסים חד-פעמיים. התוצאה בנטו היא קיצונית: אנחנו רואים עודף ביקוש של 3 מיליארד שקלים חדשים ב-1984, ירידה ל-550 מליון שקלים חדשים ב-1985, במחירי 1986, וירידה לקרוב לאפס ב-1986.

אם נראה את הפעילות הפיננסית נטו, שהיא ב-1984 - - -

מ. בר-און:

מה זה כולל?

א. פוגל:

מתן אשראי נטו, פלוס מה שהממשלה פורעת.

אנחנו רואים שעודף הביקוש מומן בחלקו על-ידי עודף בפעילות פיננסית שהיה ב-1984. ב-1985 יש חוסר מסויים, והחוסר קיים גם ב-1986 אבל הוא יורד. וזה במחירי השקל החדש ב-1986. כמובן שכפועל יוצא ההזרמה יורדת. פה ההזרמה אינה כוללת ייצוא בטחוני. מערכת הבטחון צוברת פקדונות או עודפים ואנו מוסיפים להזרמה שימוש בפקדונות על-ידי המרחם לשקלים והוצאה לפעילות רגילה.

ד. תיכון:

אתה מוכן להבהיר?

א. פוגל:

נאמר שמערכת הבטחון עטתה לפני שנה ייצוא של 100 מליון דולר, וכל ה-100 מליון דולר מונחים בפקדון בבנק ישראל. מערכת הבטחון החליטה שחסר לה כסף בתקציב הבטחון, והיא רוצה להשתמש ב-100 מליון דולר להוצאות שלה. היא פונה לבנק ישראל, כפוף לזה שזה מתוקצב בתקציב הבטחון - -

מ. בר-און:

זה מתוקצב?

א. פוגל:

כן. וה-100 מליון דולר מומרים לשקלים ויוצאים לטעות אמונים או לזכר. זוהי ה זרמה ממסלחית לכל דבר.

מ. בר-און:

אם זה מתוקצב, למה זה אכסטרא?

א. פוגל:

אם הממשלה מוציאה יותר ממה שיש לה, היא מממנת את זה בהלוואה מבנק ישראל. זו איננה הלוואה מבנק ישראל. זה מקור פקדון, אבל מבחינה כלכלית-עניינית זה אותו דבר, ועל-כן אנו מוסיפים את זה.

א. ויינשטיין:

זה מתוקצב?

א. פוגל:

מתוקצב כהוצאה מותנית בהכנסה.

ח. רמון:

זה כמו ייצוא.

א. פוגל:

לא, אם משתמשים בפקדון כהוצאה לייצור לייצוא, איננו כוללים זאת בהזרמה.

ח. רמון:

מערכת הבטחון מייצאת ככל יצואן אחר. נניח שאלסינט יגדיל את הייצוא שלו ויביא עוד מיליארד דולר, וילך לבנק ישראל וימיר את הסכום - - -

היו"ר א. שפירא:

זה לא יקרה.

א. פוגל:

אני דברתי על קטע שלא משתמשים בו לייצוא וזה לא המרות מחו"ל, אלא המרות של עסקות ייצוא בעבר.

ח. רמון:

אם האמריקאים יחנו לנו עוד 400 מליון דולר ונמיר אותם, אתה תהיה מרוצה?

א. פוגל:

אני אהיה מרוצה, אבל אולי פחות ממך, כי 400 מליון דולר אלה יהיו ייצוא. מתי אני אהיה מרוצה? - אם ימירו את ה-400 מליון דולר לשקלים וישתמשו בהם במקום תקציב המדינה ולא כתוספת הוצאות. נתתי לך את הגרף של שביעות הרצון שלי.

כדי להגיע ליעדים אלה - וכאן החשיבות הריאלית של הדברים - השאלה הראשונה הנשאלת היא: האם מתקבלות החלטות וכמה הן שוות. בניגוד לשנים עברו, בשנתיים האחרונות הגשנו תקציב לכנסת כאשר יש בקינג למספרים הכתובים בתקציב לפחות בהחלטות הממשלה.

הנושא הראשון הוא נושא הסובסידיות. אני חוזר למונחים דולריים מהרבעון הראשון של 1985, והסכום הוא 115 מליוני דולרים. בדולרים שוטפים של היום, זה יצא יותר. הפחתות אלו הן לעומת מצב שתקציב 1986 היה מבטא מצב קיים, מערכת החלטות הממשלה הקיימת פלוס דברים אוטומטיים שאינם נתונים לשליטתנו. לעומת זאת נעשית הפחתה בהעדר החלטות חדשות של הממשלה. לדוגמה, בחינוך. בחינוך יש הפחתה של 47 מליון דולר. אבל בנטו יש תוספת, כי תוספת שכר המורים על-פי דו"ח עציוני שנדחה לאפריל, היא מבחינתנו כהסכם שהמדינה חתומה עליו, תוספת אוטומטית. לכן נטו יש תוספת לחינוך. כל כמה שאפשר להגיד שיש פגיעה בחינוך, המקורות שהתקציב מקצה הם יותר גבוהים.

היו"ר א. שפירא:

מה הם ה-47 מליון דולר?

א. פוגל:

47 מליון דולר הם לעומת מצב שלא מקבלים שום החלטות ומקיימים את כל ההסכמים שהממשלה חתומה עליהם. יש תוספת דו"ח עציוני שהיא 50 מליון דולר. זה בשבילנו אוטומטי. גם אם לא מקבלים החלטות, תקציב החינוך צריך לגדול ב-50 מליון דולר. ההפחתה היא מהגידול. נטו יש תוספת.

בנושא הסובסידיות עברנו גלים של הפחתות בסדרי גודל אדירים.

ב-20 בינואר 1985 היינו במצב שאם היינו נשארים בו ומעדכנים את המחירים רק לפי האינפלציה, תקציב הסובסידיות היה גדל ב-1,6 מיליארד דולר. התקציב השנה יהיה 500 מליון דולר. המציאות של המדיניות הכלכלית היא 430 מליון דולר. אחרי זה נהיה בסביבות ה-300 מליון דולר.

מ. בר-און:

מה מידת ההשפעה על מחירי המוצרים?

א. פוגל:

הפחתה זו מתרכזת בשלושה נושאים מרכזיים. דלק, מרגרינה ושמן הוצאנו ממעגל הסובסידיה. נשארנו עם סובסידיה לביצים ועוף שיטארו ברמה הנוכחית של 25% מהמחיר לצרכן, בחלק נרד מ-25% ל-10% מהמחיר לצרכן. בתחבורה הצבורית נרד מ-50% ל-25% מהמחיר לצרכן. בלחם נרד מ-60% ללחם לבן ו-150% ללחם אחיד ל-35%. זו המסמעות של ה-115 מליון דולר.

היו"ר א. שפירא:

מחיר הדלק ירד?

א. פוגל:

נגיע לזה. אינני מתעכב עכשו על הדלק, כי זה לא בתקציב. ההשפעה הישירה של הצעד הזה על מדד המחירים היא בערך עו אחוז ורבע. ההשפעה על המדד של הזרמה של סכום נוסף כזה היא הרבה יותר גדולה. זאת אומרת, הקטנת הסובסידיה מעבר לטווח הקצר היא פחות אינפלציה מאשר שימוש בהזרמה והשפעה על מאזן התשלומים.

ג. שפט:

אתה מדבר על כל השנה?

א. פוגל:

אם אתה עושה צעד זה כולו ביום אחד, ההשפעה על המדד היא אחוז ורבע. מבחינת הגמישות, כיוון שאני מדבר על אחוז ורבע במדד, אני יכול לבחור את העיתוי. אני יכול לעשות זאת מחר בבקר, אני יכול לעשות זאת לארוך זמן. בתחבורה הצבורית יש לנו גרעון.

ח. רמון:

מדוע?

א. פוגל:

כי בתחבורה הצבורית מרכיב הסכר הוא גבוה, והיו חוספות שכר, שמעלות את העלויות והמחיר לצרכן לא נשתנה. בשאר המוצרים אנחנו איך שהוא מסתדרים. בביצים מסתדרים, בחלב יש קצת בעיות. עיקר הבעיה היא בתחבורה הצבורית.

י. ארידור:

מבלי לגרוע מהויכוח בינינו, לגבי הסיבוב השני של ההתייקרויות, יש לי הרושם שהשפעת הסיבוב השני היא כמעט שולית, אם ימשיכו בשיטה של ניכוי הסכר מהמדד.

א. פוגל:

זו הערה מרכזית.

זאת אומרת, אנו צריכים את ההפחתה בתקציב, כדי שגם אם תהיה התייקרות בעלויות העבודה, נוכל לנכות, ואז נוכל לעשות שינוי אמתי ולהרוויח את ההזרמה, מבלי לפגוע בצורה משמעותית בייצוא. זה שם המשחק שאנחנו מתכוונים אליו.

הנושא השני - חמיכות לייצוא - 77 מליון דולר. רווחיות הייצוא

א. פוגל

היא פונקציה של התמורה כוללת שמקבל היצואן. מבחינה זו התכנית הכלכלית יצרה שינוי בכך שהיא הגדילה את ההטבות לייצוא.

מ. בר-און:

השאלה היא, כמה זמן זה יימטך?

א. פוגל:

ה-77 מליון דולר בנויים מטני צעדים. צעד אחד בוצע בינואר עם שינוי חישוב הערך המוסף. זה חסך 40 מליון דולר וזה הביא לראציונליזציה של ההלוואות השקליות.

היו"ר א. שפירא:

זאת אומרת, הקטינו את הערך המוסף.

א. פוגל:

לרוב המפעלים הקטינו את הערך המוסף. באופן ממוצע הערך המוסף ירד מ-66% ל-60% או ל-59%.

מ. בר-און:

זה לא ירד בפועל. חשבנתם זאת אחרת?

א. פוגל:

יכול להיות יצואן עם ערך מוסף אמתי של 10%. הוא דיווח על 50%. כמובן שהוא קיבל חמריץ פי 5. הפער הזה צומצם. יש תעשיות שנכנסו בערך מוסף נמוך והחברר שצריך להוסיף להן. בסך הכל בעקבות השינוי, יש ירידה בערך המוסף.

ג. שפט:

בחקלאות זה נעשה?

א. פוגל:

עוד לא.

היו"ר א. שפירא:

יש שחיקת שכר. לגבי יצואן סמיצא בדולרים, היא אינה קיימת, נכון?

א. פוגל:

בודאי שלא.

היו"ר א. שפירא:

זו הרעת תנאי הייצוא לגבי יצואן שמוכר בדולרים. אפשר להגיד שלא מעוניינים בייצוא. בסיור שערכנו במפעל חזירן ביום ה' אפשר יגאל נאמן ששחיקת השכר אינה קיימת לגבי היצואן.

בעבר היה מימון שקלי לייצור לייצוא. זה נפל. מפעל שעבד 50%

לשוק המקומי ו-50% לייצוא, יכול היה לחיות מהייצוא. היום על ה-50%

לשוק המקומי הוא משלם בבנק 8% לחודש.

א. פוגל:

לא.

היו"ר א. שפירא:

במאמר ב"מעריב" היה כתוב שהפריים הוא 3%, אבל הרי העמלה של

הבנקים גבוהה יותר מהפריים. דה-פקטו הייצוא קטן והוא יקטן הרבה יותר.

ב. ארידור:

לא זו הסיבה.

היו"ר א. שפירא:

אני שומע שיש כוונה לקשור אותנו לסל המטבעות האירופיים.

א. פוגל:

איך כוונה כזאת.

א. ויינשטיין:

אתה אומר שתשנו את השער אם העלויות יעלו. זה אומר שהתמיכות

לייצוא צריכות להשאר ברמה הנוכחית.

א. פוגל:

מדינה שעושה מדיניות ייצוא חייבת להתייחס אל הממוצע הכללי של הייצוא. היא אינה יכולה לטפל טיפול אינדבידואלי בכל ענף. ההתייחסות צריכה להיות אל הממוצע הכללי.

ד. תיכון:

בסעיף זה לא נאמרה המלה האחרונה, יחולו בו שינויים ותמורות במרוצת השנה.

א. פוגל:

ההתייחסות היא אל הממוצע. על כן מה שמייצג את הייצוא, זה סל המטבעות. החל מ-1981 כאשר הדולר התחזק, עד יולי 1985, כל מי שייצא בדולרים הרוויח הרבה. בטווח ארוך זה לא משנה, גם מי שמיצא בדולרים, יהנה מהתחזקות המטבעות האירופיים, גם אם הוא מייצא לארצות-הברית. תדירן היה מייצא בדולרים והיה בא ואומר: בעלי המטבעות האירופיים מכים אותנו במכרזים. לכן צריך להתייחס לממוצע.

איך אפשר להעלות שכר בלי לעשות פיחות? היה פיחות של המטבע, לא של הדולר, אלא של המטבעות האירופיים. כאשר אנו בודקים את המצב עד

היום, בודאי מיולי, רווחיות הייצוא עד היום גבוהה יותר מאשר הייתה בכל השנים האחרונות. ברבעון ינואר-מרס היא מגיעה לרמה שהייתה לפני שהתכנית הכלכלית. אם לא תהיה התאמה, אכן יהיה אסון והרווחיות תרד מתחת לרמה.

י. ארידור:

הבעייה של הייצוא בחדשים האחרונים לא יכולה לנבוע מהמדיניות הכלכלית שהייתה ביולי, כי בדרך כלל יש הפרש זמן של ששה חודשים בביצוע הזמנות ייצוא. אי אפשר לשייך את זה לירידת הדולר. אילו אפשר היה לשייך את זה לפיחות בערך הדולר, זה היה ניתן לפתרון פשוט יותר. אם אי אפשר לשייך את זה לפיחות בערך הדולר, אנו הולכים לבעייה יותר בסיסית במסק. היות ולא נראית ירידה ריאלית נוספת, החקציב לא ישתנה במגזר האזרחי, וזה ניתן להוכיח, והוא לא ישתנה במגזר הבטחון, ומעל לכל לא תשתנה הצריכה, והיות והיגדול בחל"ג הוא 2%, אין מקורות לגידול הייצוא. התוצאה היא שאיננו יכולים לראות גידול מסמעותי בייצוא גם ב-1986.

א. פוגל:

אני מציע שתקיימו דיון על התקציב הלאומי. לפי הערכתנו יחאפקיר גידול בייצוא בתנאים מסויימים. אבל אפשר ליצור תנאים שהייצוא גם ירד.

מ. בר-און:

האם אתה מודאג מירידה ברווחיות הייצוא?

א. פוגל:

לא אמרתי שאני מודאג. אם אני מביא בחשבון כל מה שכתוב כאן, רווחיות הייצוא טובה. כל מה שטמון פה זה 10% והשאלה היא - מה יקרה קדימה.

היו"ר א. פוגל:

לא הסברת איפה ה-30 מליון דולר.

א. פוגל:

זו הירידה בתמריץ לייצוא.

השאלה שתעמוד בפני הממשלה היא, מה יקרה אם רווחיות הייצוא חרד

לעומת היום?

מ. בר-און:

מה רווחיות הייצוא?

א. פוגל:

המכסימום היה 15%, והיינו מעל לזה. אבל רוב השנים היינו בסביבות ה-12%. מפעלים שהיה להם מימון ייצוא טקלי ומטך הייצוף שלהם היה ארוך, קבלו יותר סובסידיה ממי שמטך הייצור שלהם יותר קטן. אף פעם לא התכוונו לזה.

מ. בר-און:

מה על רווחיות הייצוא בענף האלקטרוניקה?

א. פוגל:

נכון שבענף האלקטרוניקה הרווחיות היא נמוכה מעט מהממוצע. דרך אגב, בין השאר בגלל תוספות הטכר הגבוהות.

ד. תיכון:

אתה דברת על רווחיות טובה של הייצוא. ואנחנו רואים שב-6 החדשים האחרונים לא רק שהייצוא אינו גדל, אלא הוא יורד. קורה משהו. מה קורה? איפה אנחנו טועים?

א. פוגל:

זה שווה דיון מיוחד. וצריך לחקור את התנהגות הייצוא הבטחוני, כי שם יש השנוי הכי גדול.

ד. תיכון:

ומה קורה כאשר אתה מנכה ייצוא בטחוני וייצוא היהלומים?

א. פוגל:

לפי דעתנו, מגמה של חדשיים אינה מלמדת על המגמה הכללית. ואנו מניחים שהייצוא יוכל לגדול.

א. גבתון:

כפי שאמר חבר-הכנסת ארידור, יש זמן חנוכה לכל יצואן. חלק גדול

מהירידה של הייצוא בחדשיים האחרונים נובע ממצב של אי-וודאות, מצב שבו שער החליפין לא ביטא את כל התמורה. היה מרכיב של פיצוי מיוחד, שלא היה ידוע כמה הוא יתן.

י. ארידור:

אני לא רציתי לחת פיצוי מיוחד, אז היצואנים טענו שאני הורס את הייצוא.

א. גבחון:

הירידה בייצוא נבעה מאי-הוודאות של היצואן. לגבי התחזית, אני יכול לצטט מסקר של בנק ישראל שמדבר באופטימיות לגבי השנה הבאה.

היו"ר א. שפירא:

אני לא אומר יותר מלה על הייצוא, אבל הזמן יוכיח, כי יש הבדל בין מה שכותבים ובין מה שקורה בטח, ובטח המצב שונה לגמרי. למה התעשיינים שוחקים, אינני יודע.

א. פוגל:

בנושא זה אני יכול לסכם את עמדתנו: אם תקציב המדינה יישמר כמות שהוא, ברווחיות הייצוא ברמה הנוכחית שלה, הייצוא יכול לגדול. אם רווחיות הייצוא תיפגע ו/או ייפרץ התקציב והביקושים בארץ יהיו יותר גדולים, יצדק היושב ראש. ברגע שתהיה מצוקה בייצוא, אני אבקש להתייחס לגורמים.

הפחרון לעוד ייצוא זה לא עוד כסף, אלא זה פחרון של היחס בין העלויות ובין מרכיבים אחרים.

י. ארידור:

מה שאמר מר פוגל, כללית זה נכון. יחד עם זאת כאשר אנו בודקים את מרכיבי הבטלה ש פנינו, אין לה קשר ולא יכול להיות לה קשר לעידוד הייצוא. כלומר, הפחתת התקציב כאן, אין לה קשר לייצוא.

ד. תיכון:

אנו נמצאים כאן במילכוד, כי לא תוכל לזוז עם שער החליפין. אני אינני רואה תמונה בהירה בנושא זה.

א. פוגל:

אני רוצה להיות שותף לחשש של חבר-הכנסת תיכון. יכולות להיות סיטואציות של פחד לטפל בעלות העבודה ובשער החליפין, והם יצרו מצב של לחץ להגדיל את הסובסידיה. ברגע שיהיה לחץ להגדיל את הסובסידיה, נחחיל לחזור בהדרגה בדיוק למצב שהביא אותנו לסכר הגדול ב-1 ביולי. נפתח שערים לייצוא, האצפיות לפיחות יגדלו. לכן הכל צריך להיות טמוך במדיניות הכלכלית.

היו"ר א. שפירא:

הרבה מפעלים יבואו ויגידו לך: קח אתה את המפעל ואנו נכתוב את התקציב.

א. פוגל:

שיבוא לכאן אחד, אני מוכן לעשות אתו עסקה כזאת תוך חמש דקות. בתקציב זה כן טמוך הפחרון אין לא לחזור לאינפלציה, וזה נובע. אך ורק מכך אם יהיו לנו מספיק מקורות שכל תוספת עבודה נקוז בהקלות מס.

א. פוגל

בפרשת הדרכים שאנו עומדים לפנינו יש דרך להמשיך ביציבות מבלי לפגוע במאזן החסלומים. כל אלטרנטיבה היא גרועה. יתכן שתהיה רגיעה כמה חדשים ואחר-כך הכל יתפרץ.

ד. תיכון:

מה ההפחתה ברשות הנמלים? אולי אפשר להפחית גובה האגרות של רשות הנמלים?

א. פוגל:

רשות הנמלים זה נושא בפני עצמו. רשות הנמלים כמעט ואינה גובה תעריפים. אין תדל בין כסף שבא מרשות הנמלים ובין כסף שבא מבנק ישראל. נעבור על כל ההפחתות שבסקף הזה. על הביטוח הלאומי תשמעו בנפרד.

מ. בר-און:

מה ההפחתה בביטוח הלאומי?

א. פוגל:

חלק נובע מהארכת החוק בנושא קצבת הילד הראשון. חלק מסנוי תוספת הוותק לקצבאות זקנה. ברשות הנמלים החסכון איננו העברת תקציב, אלא זה פועל יוצא מהחלטה החדשה שלא לבנות נמל עמוק מים. כאן אתם רואים 50 מליון דולר דיווידנדים. זה תוספת דיווידנדים מהחברות הממשלתיות. בנושא הבטחון נרשם 100 מליון דולר.

א. ויינטטיין:

איזה דיווידנדים ישלמו החברות הממשלתיות?

א. פוגל:

המשק הישראלי והבורסה הישראלית נראים כפי שהם נראים משום שבעלי החברות זלזלו בבעלי המניות ואף פעם לא חשבו שצריך לשלם תשואה.

י. ארידור:

אם לחברה ממשלתית יש 30 מליון דולר, הם משמשים מנוף להסקעת 200 מליון דולר. אתה לוקח מהם את המנוף הזה.

א. פוגל:

בנושא הבטחון, ההפחתה של 100 מליון דולר כאן, היא למעשה פועל יוצא של הערכות מחדש, שהיתה הוצאה חד-פעמית באישור ועדת הכספים מהרזרבה הכללית, ואינה חוזרת. זה מאפשר הורדה אוטומטית ללא קבלת החלטה. אבל הפעילות במערכת הבטחון לא ירדה, היא רק פיצתה את עצמה על-ידי המרות. אם תסאלו למה מערכת הבטחון בכל זאת מציגה מצוקה - - -

א. פוגל:

למה לא?

א. פוגל:

זה דבר ראשון. דבר שני, הם לא ביצעו הפחתה אמיתית בתקציבם. הם ביצעו הפחתה חד-פעמית למטל ירידה במלאים. אם היו עושים הפחתות אמיתיות בזמן, לא רק

א. פוגל

שלא היתה עכשו בעייה, אלא היתה יכולה להיות גמיטות יותר גדולה. רק היום הם צריכים לקבל החלטות ריאליות בתחום סדר הכוחות.

ס. אלחנני:

שער החליפין שהם הציגו לחישוב החלק השקלי לא היה 902 שקל הדולר אלא 800 שקל. אני שאלתי: ומה שער החליפין עכשו? הם אמרו: זה לא מה שכתוב בתקציב. הם עוד לא החליטו מהו שער החליפין. לכן את המרכיב הזה בתקציב אי אפשר לבדוק.

א. פוגל:

זו לא בעייה, זו בעייה סטטיסטית.

הסיבה השניה היא, שהם כנראה היו במצב שהתחייבויות שלהם היו מעבר לתקציב. הם מימנו בעבר, כאשר היתה אינפלציה, התחייבויות אלו על-ידי העדכון. כאשר אין אינפלציה, אין ממה לעדכן. לכן חלק מהמצוקה זו חזרה לתקציב.

דבר שלישי - חלק מהמצוקה הוא תוצאה של הגידול בצבא. מה שחשוב זה המלאי הקיים של הבטחון מבחינת הכמות והאיכות. מלאי זה עצמו גדלה גם כאשר התקציב יורד, הוא גדל. כל תקציב מוסיף לו עצמה. על כן הגענו לרמת עצמה שחלקה נתאפשר על-ידי גידול הסיוע מארצות-הברית. לתחזק את העצמה הזאת, זה כרוך בהוצאה יותר גדולה. על כן הפתרון הוא הקטנת סדר הכוחות. ולראשונה הם נוקטים עכשו בפעולות שהיו צריכים לנקוט בהן לפני שנתיים.

פ. גרופר:

זו העמדה של המערכת הלאומית הכוללת?

א. פוגל:

זו העמדה של האוצר. ועומד לצאת מחקר של התנהגות מלאי הבטחון בהוצאת מכוון-פלק, שעושה אותו החוקר אריאל הלפרין, הכל בעבודה צמודה עם מערכת הבטחון. מה שאמרתם זו לא עמדה, זו עובדה.

בתחום החינוך ההפחתה של 47 מליון דולר הם האגרה, הירידה בטעות הוראה, רצוי בהסכם עם ארגוני המורים.

קריאה:

נכון לרגע זה אין הסכם אחר?

א. פוגל:

לא.

בבריאות ההפחתה היא 23 מליון דולר.

ד. תיכון:

ידוע מה יקבלו קופות-החולים?

א. פוגל:

הממשלה אשרה תקציב ושם הכל כתוב וברור.

ד. תיכון:

בטנה טעברה היתה בעייה.

א. פוגל:

מבחינתנו הכל סגור. מבחינת החלטות הממשלה, הכל סגור. מבחינת מערכת הבריאות האחרת, אם ירצו לעשות משבר - כי ירצו עוד כסף - יהיה משבר, אם ירצו לספוג 23 מליון דולר, לא יהיה משבר.

ברשויות מקומיות ההפחתה היא 14 מליון דולר.

פ. גרופר:

כל זמן שאין מאזנים את התקציבים של הרשויות המקומיות, ואין מי שיאזן את תקציבי הרשויות המקומיות אלא הממשלה, נוצר מצב שאם אתה נותן להם 14 מליון דולר - - -

א. ויינטטיין:

הוא אינו נותן להן 14 מליון דולר, הוא מוריד מהן 14 מליון דולר.

א. פוגל:

אינני רוצה להכנס לפירוט בנושא הרשויות המקומיות. תוכלו לשמוע על כך ממר הבה. בעיית החובות המצטברות של הרשויות המקומיות במשך שנים, אין לה פתרון במסגרת התקציב. יש פתרון לשוטף, אין פתרון לחובות המצטברים.

פ. גרופר:

זה חוב של המדינה. אתה יודע איזו ריבית רצה על החובות האלה?

א. פוגל:

אני רוצה לסיים את החלק הכללי במשפט אחד או שניים: אנו עומדים בפני מצב של סיכוי גדול להמשיך ביציבות תוך שיפור מאזן החטלומים, אבל כגודל הסיכוי גודל היסכון. לפי הערכתנו, כל שינוי ולו קטן בתקציב, בנטו הוא מטמעותי, והוא יכול להוציא אותנו משווי המשקל שבתקציב. על כן הבקשה שלי לוועדה בדיוני בתקציב היא, שבמידה ורוצים לטנות דברים, שזה ייעשה במסגרת שינוי סדרי-עדיפויות פנימיים ולא תהיה תוספת הוצאות כוללת מעבר לתקציב. בהחלט יכולים להיות שינויים פנימיים. זה בודאי לא אידיאלי, אבל אנו מקווים שהדברים יהיו במסגרת שינויים פנימיים בתוך התקציב. איננו יכולים להוסיף הוצאות שנממן מהכנסות מתחום המסים בשנים הבאות. על כן הבקשה שלי, שהכל יהיה במסגרת של שינויים פנימיים בהוצאות.

אנו איננו אנשים פוליטיים. אבל איננו מנוחקים ממה שקורה במערכת הפוליטית, ואנחנו יודעים שיש שיקולים פוליטיים, אבל אנו מבקשים שהתקציב לא יפול על נושאים פוליטיים.

מר סנפירי יציג נושא כוח האדם ונושא תקציב הבטחון.

א. סנפירי:

אם דובר עד עכשו על מדיניות הממשלה בנושא של צמצום כוח האדם בממשלה ובסקטור הציבורי במסגרת מדיניות כוללת, הרי הכוונה להקטין את החלק של הסקטור הציבורי בסך כל מספר המועסקים בו. וזה יהיה צריך לעשות בטחי דרכים: א. הקפאת תקנים קיימים; ב. הפחתת מספר המשרות. ב-1985 הופחתו 2850 משרות. ובשנת 1986 יופחתו 670 משרות, ובסך הכל ההפחתה תהיה ב-3460 משרות.

היו"ר א. שפירא:

איזה אחוז זה?

א. סנפירי:

במסרדי הממשלה זה 3460 משרות מתוך 60,000 משרות.

א. סנפירי

במפעלים עסקיים יופחתו 1,050 מטרות. במוסדות להשכלה גבוהה - 500 מטרות, ברשויות המקומיות 4,875 ובכוח האדם בהוראה - 4,400. בסך הכל יצומצמו ב-1986 בהשוואה ל-1984, ללא מטרות הבטחון והחברות הממשלתיות 14,285 מטרות.

מ. בר-און:

האם בהשוואה ל-1984 ב-1986 יהיו בפועל פחות 14,285 מטרות?

א. סנפירי:

כן, במערך הציבורי שפירטתי, וזה עד סוף 1986, לא במהלך 1986.

י. מצא:

כאשר אתה מדבר על צמצום כוח אדם, באיזה דרכים זה נעשה?

א. סנפירי:

צמצום כוח אדם יכול להתבצע במספר דרכים. יכולה להיות החלטה על צמצום כוח האדם באיכס אנשים. לפעמים יכול גוף להגיד: אני לא מצמצם בכוח אדם, אני אצמצם בתחום אחר. לגבי גוף אחר אפשר להחליט שהוא לא יקבל חלק מסויים מהגידול בכוח אדם.

ד. דנינו:

כמה מהאנשים פוטרנו למעשה וכמה פוטרנו השנה?

א. סנפירי:

אני אתן את הנתונים.

המשרדים המינהליים הם משרד האוצר, משרד המטרה, משרד החוץ, משרד ראש הממשלה, משרד המשפטים, הנהלת בתי-המשפט. עיקר השינויים במשרדים אלה בכוח האדם הם השינויים שסוכמו ב-1 ביולי 1985. למעט משרד המטרה שבו תהליכה תוספות שכר, בכל שאר המשרדים המינהליים כמעט אין שינוי במערך התקציבי.

ש. עמר:

במשרד האוצר היתה ירידה גדולה בכוח אדם.

א. סנפירי:

ב-1983/84 היתה ירידה משמעותית בכוח האדם במשרד האוצר, כי בוטל מס הרכוש.

אשר למשרד הבטחון, בשקף שלפניכם יש 3 גרפים המראים התפתחות הוצאות הבטחון במונחים של מיליארדי שקלים חדשים במחירי 1986. מה שאנו רואים כאן הם 3 סוגי תקציבים: האחד, הגרף האדום - תקציב מטבע החוץ; השני, הגרף הכחול, התקציב המקומי, והשלישי - התקציב הכו"ל שמחבר את השניים.

י. ארידור:

ההפחתה של 100 מליון דולר באיזה גרף היא מופיעה?

א. סנפירי:

בכחול. אם אנו מסתכלים על המגמה מ-1985 ל-1986 יש גידול. הוא אינו נובע מהגידול במטבע חוץ.

השתקפות תקציב הבטחון מ-1984 ל-1986 בסקף הזה מראה פחת או

יותר את השינויים שחלו במליוני דולרים במחירים מבוסים על 1984 הנוצא

המקומית, התקציב הרגיל, ללא לבנון, ירדה מ-2,450 מיליון דולר ב-1984 ל-2,403 מיליון דולר ב-1985 וב-1986 - 2,387 מיליון דולר. משמעות ההבדל בין 1985 ו-1986 היא רק ההחלטה מה-1 ביולי 1985.

י. ארידור:

היות ואתם לוקחים סגן מדד שליטי, המדד הדולרי, והיות והשכר יורד במונחים דולריים - - -

א. סנפירי:

זה בטחירים קבועים של 1984, זה אותו דולר של 1984.

יש הנחה כאילו התקציב הדולרי הישראלי צריך להיות שווה לשנת התקציב האמריקאי. זו פשוט טעות. יש קשר, אבל במערכת רב-שנתית. כמה שישראל צריכה ב-1986 זה פועל יוצא מהשנים הקודמות, מהחלטות על רכישה ב-1982, ב-1983, ב-1984. נכון שהשנה האמריקאית הגדילו את התקציב מ-1,4 מיליארד דולר ל-1,8 מיליארד דולר, שהוא כולו מענק. אבל מה שאנחנו צריכים ב-1986 בתקציב הישראלי במונחים דולריים, אינו קוטר לסיוע האמריקאי שניתן לנו השנה. הוא קטור להתחייבויות שלנו לחברות אמריקאיות. מה שכתוב בשורה האחרונה, זה השינוי בסיוע האמריקאי. ושנה התקציב האמריקאי אינה חופפת שנת התקציב הישראלית. במונחים המופיעים כאן ב-1986 ההערכה היתה שהאמריקאים יסכימו לתת 1890 מיליון דולר. עדיין לא ברור אם הסכום לא ירד.

כפי שאתם רואים, יש פה שלושה מרכיבים. המרכיב הראשון - מלחמת שלום הגליל. לפי סיכום שהיה ב-1982/83 נקבע שיוסיפו לתקציב לבנון 200 מיליון דולר ב-1984, 115 מיליון דולר ב-1985 ולגבי 1986 נקבע 10 מיליון דולר. זה הקיצוץ של 100 מיליון דולר שעליו דיבר מר פוגל. מעבר לזה יש קניות, ומעבר לזה יש המרות מהתקציב הדולרי לסקלים. הדבר הידוע הוא הלבאי 250 מיליון דולר, ושמענו שהאמריקאים הגדילו את הסכום ל-300 מיליון דולר. עוד 50 מיליון דולר לרמון.

ד. תיכון:

ומה זה מעבר ל-250 מיליון דולר?

א. פוגל:

מעבר ל-250 מיליון דולר זה סיוע אמריקאי אחר. הוא משמש לקניות בארצות הברית. ברגע שיש לך חופש בהמרות, מידח המימון האמריקאי יורדת.

פ. גרופר:

השאלה היא, אם היית אומר שאתה לא מייצר את הלבאי, האם היו נוחנים לך חופש המרה?

מ. בר-און:

אני רואה שבהשוואה לשנה שעברה יש תוספת ולא קיצוץ.

א. סנפירי:

סך הכל יש פה 2487 מיליון דולר. במערכת הבטחון יש עוד 245 מיליון דולר. לכן אמרנו שיש הפחתה של 100 מיליון דולר. כל ה-110 מיליון דולר היו מקור נוסף להוצאה מקומית של מערכת הבטחון, וכאשר מורידים את זה,

אי אפשר להגיד שזו לא הורדה ריאלית.

מ. בר-און:

רק זה מה שכואב להם?

א. סנפירי:

לא, הם ירדו כל השנים במערכת השקלית. הם חשבו שיחזירו הכל השנה, ואז הם עשו קיצוצים חד-פעמיים. הם ירדו במלאי, הם ירדו בקניות מהתעשייה הצבאית.

מ. בר-און:

מה בפועל ירד מהתקציב הרגיל ב-1986 בהשוואה ל-1984?

א. סנפירי:

כל לבנון, 250 מליון דולר.

א. פוגל:

מר מטה הבה הוא סגן הממונה על התקציבים לנושא הרווחה. והוא יציג את נושא הרווחה בתקציב.

מ. הבה:

אני אתן סקירה כוללת על עיקרי המגמות בשירותי הרווחה. הצעת התקציב מניחה צמצום של 156 מליון דולר וכנגד זה יש תוספות המתחייבות אוטומטית בהיקף של 105 מליון דולר, כך שהצמצום לא יגרום להקטנת הפעילות.

א. ויינשטיין:

זאת אומרת שאין קיצוץ בשירותי הרווחה.

מ. הבה:

יש קיצוץ. בחינוך יש קיצוץ של 47 מליון דולר לפי הפירוט שאתם רואים פה: צמצום בניית כיתות חדשות ואכלוס כיתות קיימות, צמצום בהיקף השעות - 22 מליון דולר, גביית אגרת חינוך - 24 מליון דולר, סמינרים - 1,5 מליון דולר.

בבריאות - גבייה עבור שירותים - 15 מליון דולר; הערכות המערכת הממשלתית לאיזון וגבייה. הגבלת אשראי לקופות. הרחבת מס מקביל - 5 מליון דולר. צמצום פעולות 4 מליון דולר.

בביטוח הלאומי - 70 מליון דולר החלטות שלא בוצעו בשנה השוטפת ומחייבות חקיקה בכנסת. בחינת איחוד הגבייה. בחינת רפורמה במערך הפנסיה. הקטנת הוותק - 30 מליון דולר. הפעלת חוק סיעות. יתר סלקטיביות בתשלומי העברה: ביטול קצבת ילד ראשון - 30 מליון דולר, הסכם הניידות - 5 מליון דולר, כיסוי דמי לידה - 3 מליון דולר. נושאים אחרים - צמצום - 3,5 מליון דולר.

בתחום הרשויות המקומיות הנושאים העיקריים הם: מגבלות אשראי. בהתאם לחוק יסודות התקציב, כל גוף נתמך אינו יכול לקחת אשראי אלא באישור השר. סעיף זה חשוב מאד, כי הוא בא למנוע מטברים עתידיים, לדוגמה, בקופות החולים וברשויות המקומיות.

א. פוגל:

לפי דעתי, ההחלטה החשובה ביותר שנתקבלה בתחום הסקטור הצבורי מעבר לכל ההחלטות הספציפיות היתה בחוק יסודות התקציב, האיסור על הגדלת נפח האשראי. ודבר זה מתקיים, כי בחוק יסודות התקציב הדבר מוגדר עם סנקציות גם על המלווה וגם על הלווה. אני חושב שזה הדבר העיקרי בתחום ההוצאה הצבורית.

מ. הבה:

מי שמדבר על מצוקת העיריות, צריך לדעת שמצוקה זו תמיד היתה, אלא שעכשו הם לא יכולים לגלגל אותה.

ד. תיכונן:

מה קורה בתחומ הארנונה ברשויות המקומיות? כל עירייה יכולה להעלות את הארנונה כראות עיניה?

מ. הבא:

בגלל הפלאה ההכנסות העצמיות של הרשויות המקומיות, קטן המענק. זה השפיע על עיריות חלשות ובינוניות. כדי למנוע עיוות זה בשנה הבאה, יש שינוי בסעיף 8. תיעשה הקצאה אחרת של מס שבה מקרקעין.

פ. גרופר:

מה יהיה על החובות של הרשויות המקומיות?

א. פוגל:

הוא דיבר על כך.

פ. גרופר:

אנחנו צוחקים, אבל יש עיריות שאינן יכולות לתפקד.

מ. הבה:

אני מכיר רשות מקומית גדולה יחסית שטוענת שצברה 10 מיליארד שקל חובות, והשבוע אמר הגזבר שלא כהצעתה.

פ. גרופר:

יש רשויות מקומיות שאצלן זה כהצעתה.

א. פוגל:

יש פה סעיף טיש בו פתרון - מענקים שלילים. כאשר נוצר מצב במערכת שעשיר וטוב לו ועני ורע לו, הטינוי המוצע יאפשר לקחת 40 מליון דולר העברות של הממשלה לרשויות המקומיות ולחלק אותם בצורה הרבה יותר נכונה, בהתאם למצומה ולא בהתאם לקריטריון אחר. הפוטנציאל של הסכום הזה פלוס התקצוב של השנה, שהוא יותר נכון, יאפשר לפתור את בעיית השוטף.

מ. בר-און:

מה הם המענקים הטליליים?

מ. הבה:

ההוצאה של הרשויות המקומיות ממומנת על-ידי הכנסות מהתושבים, על-ידי העברות ועל-ידי מענק איזון. אם אתה לוקח הוצאת הרשות המקומית פחות מהכנסה העצמית וההעברות, היחרה זה מענק האיזון. כיוון שהוא יותר גדול, יוצא שהוא מענק שלילי. כדי למנוע את הבעייה הזאת, מוצע תיקון בחוק התקציב.

ח. רמון:

מה על מס על דירות פאר?

מ. הבה:

יש החלטת הממשלה.

ח. רמון:

המס היחיד שהטלחם לא על הסכר, הוא המס על דירות. מדוע אין מבצעים החלטת הממשלה על הטלת מס על דירות פאר?

א. פוגל:

אין לנו הסכר. מי שצריך לעסוק בזה הוא משרד הפנים יחד עם מינהל הכנסות המדינה.

ח. רמון:

כאשר יש אגרת חינוך ולא יבצעו אותה, אתה לא תישאר שווה נפש. אתה תצעק שיש לך חור בתקציב. באותה מידה אני רוצה שחצקע לגבי מס על דירות פאר, ולא תחכה עד שמשרד הפנים יביא הצעת חוק.

מ. הבה:

לא מדובר על העלאת הארנונה ברשויות המקומיות, אלא על העמקת גביית הארנונה.

בתחום החינוך, כפי שאמרתי, יהיה צמצום בבניית כיתות חדשות. מתוך 1100 כיתות ייבנו רק 600 כיתות חדשות. זה נובע מהצורך באכלוס כיתות קיימות. היום ממוצע מספר התלמידים בכיתה הוא 26 תלמידים, והבעיה קיימת בעיקר בהתיישבות. ברמה של 35 תלמידים לכיתה, אפשר להגיע להקפאה. בתחום הבריאות סך כל הקיצוץ הוא 23 מליון דולר. מתוך זה 15 מליון דולר - גבייה עבור שירותים על-ידי העלאת המס האחד או, אם ההסתדרות תסכים, מתשלום בעד ביקור אצל רופא.

ח. רמון:

אתם רוצים 15 מליון דולר מקופת חולים ולא איכפת לכם ממה הם

יבואו?

א. פוגל:

איכפת לנו, יש לנו דיעה, אבל זה בתחום קופת-חולים.

ח. רמון:

אתם הורדתם את השתתפות תקציב המדינה בתקציב קופת חולים לעומת

השנה השוטפת?

א. פוגל:

התקצוב הוא מה שהיה בפועל, כאשר לקחנו את התקציב המקורי, הורדנו 26 מליון דולר שהממשלה הוסיפה, ומזה הפחתנו 19 מליון דולר. לעומת מה שתוקצב, זו עלייה. לעומת מה שהיה בפועל, זו ירידה.

ח. רמון:

נניח שהתקציב עם התוספות היה 700 מליון דולר.

א. פוגל:

יש המספר המפורסם של 647 מליון דולר. אם זהו התקציב, אם קופת חולים יגבו 15 מליון דולר, הם מאוזנים.

ח. רמון:

זאת אומרת שאתם מקצצים ב-15 מליון דולר.

א. פוגל:

לכל קופות החולים ב-19 מליון דולר.

ח. רמון:

מה היה בפועל?

א. פוגל:

מעבר ל-26 מליון דולר היו עוד 10 מליון דולר והם ניתנו כנגד האחור בתחילת הגבייה של חצי אחוז מס מקביל. זה יכול להיות רעיון טוב להוריד חצי אחוז מס מקביל ולתת את האקוויוולנט מבחינת התמיכה.

ח. רמון:

זאת אומרת, בפועל הורדת 19 מליון דולר?

א. פוגל:

כז.

ח. רמון:

זה לא קשור ל-15 מליון דולר? אם יגבו 15 מליון דולר, התקציב ירד ב-4 מליון דולר?

א. פוגל:

את קופות-החולים יפעילו את העלאת המס המקביל בחצי אחוז גם על עצמאים, זה יתן להן 4 מליון דולר. את השאר, 15 מליון דולר, הן צריכות לגבות ממסי חבר או משירותים.

ח. רמון:

את ה-15 מליון דולר הן צריכות לכסות ממסים, ואז הן יהיו בתקציב של השנה השוטפת?

א. פוגל:

כז.

היו"ר א. שפירא:

אנחנו נמשיך בדיון זה בטוב הבא.

חוק הסדרים לשעת חירום במסג המדינה (תיקון), התשמ"ו-1986

היו"ר א. שפירא:

הזמנו משלחת של רשתות השיווק כדי לשמוע הטבותיהם על הצעתם של חברי-הכנסת דן תיכון וחיים רמון, כי תוארך תקופת האשראי של בעלי כרטיסי האשראי והחייב ייעשה אחת לחודש במקום פעמיים בחודש היום.

כאשר היו כאן אנשי הבנקים הם אמרו, שמשווקי המזון והדלק אינם מוכנים לעבור לחיוב חד-חדשי. בקושי הצליחו להכניס אותם להסדר של כרטיסי אשראי. לכן הזמנו אתכם כדי לשמוע דעתכם.

ש. ימאיר:

אני מייצג את ארגון בתי הכל-בו במסגרת לשכת המסחר. בנושא זה אני מדבר גם בשם ארגון הסוחרים ובשם המסחר הקמעונאי הקשור בענף של כרטיסי האשראי. והייתי רוצה להציג לפניכם את הפרספקטיבה הכוללת של נושא כרטיסי האשראי.

הסטורית חברות האשראי המפעילות כרטיסי האשראי החלו לפעול אצלנו ב-1978, לאחר שהדבר רוח בארצות המערב, ובתהליך מהיר מאד בנו אפרט רחב-היקף שהיום נוגע כמעט לכיסו של כל צרכן. ואלו הן חברות עצומות. אלו הן חברות-בנות של הבנקים. היקף כרטיסי האשראי אהם יודעים כמה הוא נפוץ. דייני אם אומר שהם מקיפים 50% מהמסחר. בחו"ל, אולי משום שלבנקים שם אין העצמה האדירה שיש לבנקים אצלנו, האשראי ניתן על-ידי חברות האשראי. זה הנוהג באנגליה, בצרפת ובארצות-הברית. הן מקבלות מהסוחרים עמלה והן נוחנות אשראי. בארץ קרה תהליך- בגלל העצמה של הבנקים - שמלכתחילה כפו עלינו הבנקים מצב שבו אנו נוחנים אשראי ואנו נוחנים עמלה. בנוסף לכך שאנו נוחנים את האשראי, הם אינם מזכים אותנו לאחר שהם מחייבים את הלקוח. יש מצב שהם מחזיקים את הכסף 14 יום.

ח. רמון:

למה אתם לא מנפיקים כרטיסי אשראי? אנו מוכנים לעזור לכם. מה שאתה אומר, זו טעורורה, טאי אפשר להעלות על הדעת.

היו"ר א. שפירא:

אתה אומר שהחברות מחזיקות את הכסף שבועיים?

ש. מאיר:
עד שבועיים.

ד. ווינטל:
בענין זה אי אפשר לעשות הכללות, יש סדורים שונים ושיטות שונות.

ח. רמון:
אצלכם מחזיקים את הכסף שבועיים?

ש. מאיר:
כן.

ח. רמון:
ואצלכם, מר ווינטל?

ד. ווינטל:
לא, אני לא נוחן להם.

ש. מאיר:
אני יכול לומר שהם מחזיקים את הכסף של מי שהם יכולים להחזיק. כספו של סוחר קטן - ואני סוחר קטן יחסית - הם מחזיקים. הם מזכים אותי תקופה ארוכה לאחר שהם מחייבים את הלקוח.

אין שום ספק שיש חיוניות רבה בכרטיסי האשראי, ואנו בעד כרטיסי האשראי, והכלי הזה מקובל עלינו. השאלה היא, מי נושא באשראי? אתם מקנים לחברות האשראי ולבנקים כוח לכפות עלינו נהלים ולמעשה להפוך אותנו לבנקים ולממנים.

השינוי בתקופת החיוב, תהיה לו השפעה אינפלציונית, כי מיטתו יצטרך לשלם עבור זה, ובסופו של דבר זה יהיה הצרכן. לא תהיה לנו ברירה אלא לגלגל את זה על הצרכן.

אתמול נזעקנו וקיימנו פגישה עם שר החעסיה והמסחר, מר שרון. מטרדו בדק את הנושא מבחינה מקצועית ואחמול קבלנו חוות דעת ברורה של המטרד שהיא התנגדות תקיפה. ראשית, אין צורך בחקיקה בנושא זה. מן הראוי להסאיר זאת למו"מ בין הספק ובין הקונה. לפני חחש ישבה ועדה מקצועית בראשותו של היועץ המשפטי של מטרד החעסיה והמסחר בה השתתפו נציגי כל המטרדים והיא בדקה את נושא האשראי על כל היבטיו, והיא הגיעה למסקנה שאין צורך בחקיקה, כי פרוש הדבר חקיקה בכל התחומים של האשראי.

אני נגעתי בנושא של הרכב המכירות. למעלה מחמשים אחוז מהמכירות נעשות בכרטיסי אשראי, ואנחנו מחצית המחזור שלנו משלמים במזומנים. כל מה שאנו קונים ממחסני הממשלה - בשר, אורז, עוף וכד' אנו קונים במזומנם.

ד. תיכון:

מה היה לפני שנתיים?

ח. רמון:

ב-1978 כאשר הונהגו כרטיסי האשראי האינפלציה הייתה יותר גבוהה.

ש. מאיר:

אתה יודע מה היה לפני שנתיים. היינו באים להסדרים עם הבנקים - - -

מ. בר-און:

למה לא תחזרו להסדרים אלה?

ש. מאיר:

כאשר יש תהליכים חפזיים במשק, כאשר אפשר לנהל מו"ט בין מוכר וקונה, אפשר להגיע להסדרים. אם זה יהיה בחוק, החברה תעשה זאת, אבל אם נאלץ לתת אשראי ארכונים, פירוש הדבר שנאלץ לבקש אשראי ספקים ארוך יותר, ודבר זה יגרום להתייקרות ולאינפלציה.

אשראי הוא גורם אינפלציוני. איך אפשר בחקופה שבה מעונינים לרסן את האינפלציה להכניס הסדרי אשראי שמבחינה המקרו פירוטם לשפוך עוד אינפלציה?

אנו עובדים על מרווחים של 1.5%-1%. בתנאי הריבית שהבנקים כופים עלינו, שבועיים נוספים של אשראי פירוטם חיסול הרווחיות ליל ענף שלם. כמידה ותחליטו על חיוב חדשי, אני לא אכבד כרטיסי אשראי.

ד. תיכון:

מדוע? תעלה מחיר, תמכור יותר.

ש. מאיר:

אינני רוצה להעלות מחיר ואינני יכול להעלות מחיר בחקופה של

הקפאה.

ח. רמון:

אמרת שאשראי הוא גורם אינפלציוני, תמכור יותר.

ד. תיכון:

אמרת דבר והפוכו.

ש. מאיר:

לא אמרתי דבר והפוכו, זה אינו הנוהג שלי. חיוב חדשי שאתם מציעים יגרום להעלמות כרטיסי אשראי, כי אנו לא נכבד אותנו, לא נוכל לעמוד בזה.

י. ארידור:

גם אם הוא ימכור יותר, אם הרווח הוא בשיעור מצומצם והריבית גבוהה, אם ימכור 5% יותר והרווח ירד ב-50%, הוא מפסיד.

ש. מאיר:

הנהג הלגיטימי הרווח בעולם הוא, שחברה הרוצה לתפקד בתחום האשראי צריכה לתת את האשראי ולקבל עמלה מהסוחרים. הבנקים הם קרטל והם כופים עלינו הסדרים. ועל-ידי חקיקה כזאת אתם תחזקו אותם, ועל-ידי חקיקה בנושא זה תגרמו להעלכות הכלי של כרטיסי האשראי.

ד. ויינשטל:

אני רוצה לצאת מהנחה שאנו מעונינים בתכנית שאתם מציעים. מתוך הנחה זו קיימנו דיון עליה בהנהלת החברה. ואני רוצה להציג לפניכם את המשמעויות שהעלה ניתוח שעשינו בהנהלת החברה, ואתם תחליטו כאשר תחליטו.

ההצעה שלכם היא לחייב כרטיסי אשראי פעם בחודש. משמעות ההצעה היא, שעל 75% מהפדיון שלנו שנמכר היום באשראי, נצטרך להוסיף 10 ימים. 10 ימים, לפי שער הריבית היום שהוא 2%, וכאשר אדבר על הזמינות תראו שהריבית עולה, אבל נצא מתוך הנחה של הריבית הקיימת היום - - -

פ. גרופר:

זה אמור לגבי כל החברות?

ד. ויינשטל:

אני מדבר על סופרסל, אין לי נתונים על חברות אחרות. 2% על 75% מהמחזור שלנו זה 1.5% על המחזור. הקו-אופ פדסם שהפדיון שלהם

היה 180 מליון דולר, והרווח לפני מס הוא 2 מליון דולר, כלומר הרווח שלהם היה 1.2%. אני אינני יכול למסור נתונים, כי אנו חברה צבורית תחת מרות הבורסה. אני יכול להגיד שאנו בערך באותו תחום. כלומר, תוספת 10 ימי אסראי על 75% מהמחזור מביאה לכך שלא נוכל לממן את הדבר על חשבון הרווחים.

בכל זאת יש אפשרות; לא אגיד שאם יטילו זאת עלינו נסגור את סופרסל. מה שנצטרך לעשות הוא להעלות מחירים. אבל להעלות מחירים אסור לנו על-פי החוק; אבל היום יש מבצעי הוזלות. ואז מה שאנו יכולים לעשות הוא להעביר הנחות שאנו נותנים לקונים במבצעי הוזלות לאשראי. יש לזה משמעות גם מבחינת סופרסל, אבל מה שמעניין אתכם זה מה יקרה מבחינת המשק. העברת ההנחות לאשראי תשפיע על האינדקס. התחרות לא יכולה להביא אותנו לכך שנקטיץ את הרווח. מה שאנו יכולים לעשות הוא להקצות אחרת את ההנחות. יצא ילא נתנו יותר הנחות, אלא במקום לתת כאן ניתן כאן ונעלה את האינדקס. זו משמעות אחרת.

המשמעות השנייה היא חלוקת ההנחות בין הצרכנים השונים של רשתות השיווק. אנו מסיטים הנחות מכלל הצרכנים ל-75% של הצרכנים, לא מפני שאנחנו מעוניינים בכך, אלא מכיוון שאתם תכפו עלינו להעביר משאבים ללקוחות הבנקים, ויזה ויטראכרט. יכול להיות שזה דבר טוב. אמרתי שאינני מביע דעה. עד כאן בעיית העלות.

באשר לזמינות, יש לנו למעשה שלוש אפשרויות: אפשרות אחת לפנות לספקים שלנו ולהגיד: כיוון שרוצים להחזיר את המצב לקדמותו, וכאשר היה חיוב אחת לחודש, היו ימי אסראי ספקים, תנו לנו יותר ימי אסראי. אני יודע שאקבל מהם תשובה שלילית מטני טעמים: הטעם האחד פורמלי, כי יש חוק הקפאת מחירים, אתה יכול לבקש ואני יכול לסרב והחוק לצדי.

ש עם השני: 60% מהמזון מסופקים על-ידי מונופולים: תנובה, אוסם, בירה, עילית, בשר על-ידי מטרו התעשייה והמסחר. אני יכול לבוא למשרד התעשייה והמסחר ולומר: אני נותן עוד 10 ימי אסראי, תנו לי עוד 10 ימי אסראי? אני יכול לבוא לתנובה בדרישה כזאת? תנובה היא מונופול. ואז מה אנחנו יכולים לעשות? אנחנו יכולים ללכת אל הבנקים ולהגיד: תנו לנו אסראי. אינני יודע באיזו מידה הבנקים יכולים לעמוד ב-10 ימי אסראי לגבי 75% מהלקוחות. ואני שואל את עצמי: אם נגזר על מישהו לחפש אסראי בבנקים כדי לתת ללקוחות הל ויזה ויטראכרט, למה זה צריך להיות מוטל עלינו? שהם יתנו את האסראי. מדוע צריך להפוך את רשתות השיווק לרשתות מימון?

ד. תיכוון:

בנק דיסקונט הוא הבעלים של החברה שלכם?

ד. ווינטל:

לדיסקונט יש בסופרסל 16%.

יש אפשרות שלישית לממן את הנושא - למכור לחנויות כדי שיהיה לנו הון חוזר לתת אסראי. אני כמנהל חברה אחראי לא אוכל לקבל על עצמי את האלטרנטיבה הזאת.

ח. רמון:

אם אתה מממן את האסראי, למה אתה צריך את חברות האסראי? היום כל כל-בו בעולם מנפיק כרטיסי אסראי.

ד' ווינשיל:

קודם כל, יש לנו מעין כרטיס אשראי. יש לנו מועדון חברים שבמסגרתו רשאים החברים לקבל אשראי על-ידי כתיבת שיק דחוי. אנחנו מרגישים בהבדלים - וזה סוד מסחרי שאינני יכול לפרט - בין ההפעלה של ויזה ובין ההפעלה של מועדון החברים, כאשר אנו משווים את התנאים שיש לנו בוויזה והתנאים שאנחנו נותנים בעצמנו.

ד. כרמלי:

רשת הקו-אופ היא רשת השיווק הגדולה ביותר והוותיקה ביותר, והיא היתה הראשונה שנכנסה לנושא כרטיסי האשראי. בשנת 1981/82 סך כל הפדיון של כרטיסי האשראי היה 20%, ואחרי שנה-שנתיים הגיע ל-50%, והיום אנו עוברים את ה-60%. יכול להיות שהאבות המייסדים לא ראו התפתחות זו. אבל התפתחות נושא כרטיסי האשראי והתפתחות רשתות השיווק הוסיפו לאיכות חיינו. אינני יודע איך היתה נאכפת המדיניות הכלכלית ואיך היתה מצליחה, אילו מי שמפקח על ביצועה היה צריך לעסוק באלפי חנויות. גם מערכת השיווק המודרנית וגם כרטיסי האשראי תרמו לנושא זה.

השאלה שנשאלת בעקבות ההצעה שהועלתה לגבי חיוב חד-חדשי של כרטיסי האשראי היא, האם אנו מאפשרים למערכת לגדול במסגרת של שוק חפשי או אנו באים להטיל על המערכת מגבלות נוספות מעבר לאלו הקיימות היום? אנו עובדים תחת הרבה מאד אילוצים. אנו חייבים לקנות בשר מהמשלה, אנחנו חייבים לשמור על המחירים.

י' ארידור:

איך פועלות חברות האשראי בחוץ לארץ?

ד. כרמלי:

אם מדברים על חוץ לארץ, אפשר לציין שבחוץ לארץ לא קיימים כרטיסי אשראי על מזון. גם אנו קיימנו דיונים עם חברות האשראי על האפשרות להוציא כרטיסי אשראי מיוחדים למזון, כי בכרטיסי האשראי הקיימים כלולים גם מספרות וגם רהיטים וגם לחם ומרגרינה, וקיימת בעייה של זמינות אשראי לתעשייה. על-פי פרסומי בנק ישראל, האשראי לתעשייה עלה ב-7%, לעומת תעשיית המזון שהגדילה את האשראי ב-40%. באותה תקופה זמינות האשראי ברשתות השיווק ירדה ב-9%. זאת אומרת שגם בנושא זה אנו נפגעים. וכל התערבות שתהיה כפזיה ולא מסחרית, תביא להפך ממה שאנו רוצים.

ועוד הערה לענין ההשפעה הפסיכולוגית. ישבנו אתמול עם חבר-הכנסת תיכון ואחת הטענות שלו היתה, שמבחינה פסיכולוגית, צריך להחזיר את הדברים לקדמותם. אם רוצים להחזיר את הדברים לקדמותם, נחזיר לקדמותם גם את האשראי של המשלה, גם את האשראי של התעשייה, הביטוח הלאומי ומס ערך מוסף. אי אפשר לקחת חוליה אחת ועליה להפעיל את כל הלחץ.

היו"ר א' י' שפירא:

כאשר האינפלציה היתה 15% לחודש וחייבתם את כרטיסי האשראי פעמיים בחודש, היתה הריבית 7.5%. היום האשראי בבנקים עולה 4-5% לחודש. האם הבעייה היא הקפאת המחירים, שבגלל אינכם יכולים להעלות מחירים?

י' ארידור:

הם אינם יכולים להעלות מחירים ואינם יכולים לקבל אשראי.

היו"ר אי י' שפירא:

אני רוצה לדעת איך הסתדרתם כאשר חייבתם את כרטיסי האשראי פעמים בחודש והאינפלציה היתה פי שלושה מאשר היום.

ח' רמון:

אני רוצה לומר לכם, שהטיעונים שלכם רציניים והתמונה שאתם מתארים היא הרבה יותר חמורה ממה ששערתי. מה שלא מובן לי הוא, מדוע אינכם מנפיקים כרטיסי אשראי שלכם. אתם אומרים שחברות האשראי עושות רווחי עתק.

ד. כרמלי:

איש לא אמר רווחי עתק.

ח' רמון:

אני אומר. אם התמונה כפי שאתם מתארים היא נכונה, ואין לי ספק שהיא נכונה, כנראה שחברות האשראי מרוויחות מעל ומעבר למה שמרוויחה כל חברת אשראי בחוץ לארץ. לכן אני אומר לכם: תתחילו להנפיק כרטיסי אשראי שלכם, ואז תראו איך הבנקים ירוצו אחריכם. אני אינני מבקש שתפגעו ברווחיות שלכם. אם לא כדאי לכם לעבוד עם כרטיסי האשראי, תפסיקו לעבוד אחם ותעברו לשיקים, כמו בכל מדינה נורמלית. חשוב שנהיה מדינה נורמלית.

באשר לטענה שלכם שאין מקום לחקיקה בנושא זה, אני רוצה לומר, שהעובדה שוועדת הכספים מספר שנים לא התערבה בתחומים מסויימים שהיתה להם השפעה עצומה על ממדי האינפלציה ועל הצברי ההון במדינת ישראל, אינני חושב שהיא תעודת כבוד לוועדת הכספים. אם יש נושאים שאינם מוסדרים בצורה וולנטרית, צריך להסדירם באמצעות חקיקה. אנחנו התערבנו בנושא העמלות בבנקים. איימנו להתערב בענין חיוב ריבית רבעוני בבנקים, ומ-1 באפריל יעברו הבנקים לחיוב ריבית רבעוני, כי ועדת הכספים אמרה שאם זה לא ייעשה וולנטרית, זה ייעשה באמצעות חקיקה. ואני אציע שהוועדה תחליט שב-1 באפריל תעברו לחיוב חד חדשי של כרטיסי האשראי. ואם יהיה צורך להנפיק כרטיסי אשראי על-ידי רשתות השיווק, אני כחבר ועדת הכספים אעזור לכם בכך. הכוונה איננה לפגוע בכם, אלא במנפיקי כרטיסי האשראי שמרוויחים כסף ללא שום פרופורציה. היום, אחרי ששמעתי אתכם, חיזקתם את דעתי בנושא זה.

פ' גרופר:

עם ירידת שיעורי האינפלציה, הספקים אינם מוכנים להגדיל לכם את האשראי?

מ' בר-און:

אני התרשמתי שמה שאתם אומרים. מהפרספקטיבה שלכם, זו טענה צודקת. אבל הבה נסתכל על הדברים מהפרספקטיבה של הצרכן. ברגע שמחייבים כרטיסי האשראי אחת לשבועיים, מישהו מרוויח מכך. הגיע המן שאנחנו נארגן את המערכת אחרת, כדי שהצרכן ירוויח מכך.

ד' תיכון:

אם היה ארגון צרכנים במדינת ישראל, הוא בודאי היה מכריח אתכם להחזיר את הגלגל אחורה ולחזור לחיוב אחת לחודש כפי שהיה לפני שנתיים, כאשר האינפלציה היתה בשיעורים של 15% לחודש. אם באינפלציה של 15% לחודש החיוב אחת לחודש היה טוב, מדוע היום כאשר האינפלציה היא אחוז או אחוז וחצי לחודש הוא אינו טוב?

היתה לנו בעייה עם הבנקים לגבי חיוב ריבית רבעוני. גם הם טענו מה שאתם טוענים היום, אבל הצלחנו לשכנע אותם ומ-1 באפריל יהיה חיוב ריבית רבעוני בבנקים.

הארגומנט שהשמעתם הוא, שאם יהיה חיוב אחת לחודש, הדבר ירחיב את נפח האשראי, ויגביר את האינפלציה. בנק ישראל טען שהתוצאה תהיה הפוכה. כאשר אנו שומעים דברים והפוכם, אנו מצויים להיות זהירים. אבל נדמה לי שבדרישתנו לעבור לחיוב חד-חדשי אנו צועדים בדרך הנכונה. לפני זמן קצר קבלנו את עיקרי התקציב, והאלמנט החשוב שם הוא האלמנט הפסיכולוגי. אם אנו רוצים לשכנע את עם ישראל שהאינפלציה בישראל עוברת מן העולם, והירידה בשיעורי האינפלציה אינה תופעה חולפת של חדשים-שלושה, אנו צריכים להנהיג במשק הסדרים שיחזקו את התחושה הזאת.

לכן כאשר אני שוקל את הנימוקים בעד ונגד, אני מציע לעצמנו ליטול את הסיכון הזה. התחרות בין רשתות השיווק היא כזאת שהנטל לא יפול על הצרכן, אלא רק על הרשתות. ומי שמאיים עלינו, שלא ייערכו מבצעי-הוזלה, אינו יודע מה הוא סח. במבצעי-הוזלה אלה טמון סוד קיומן של רשתות השיווק.

בזמנו טענו התעשיינים שרשתות השיווק הכתיבו להן תנאי אשראי כאלה שכל המשק עמד להתמוטט. והנה היום באים אנשי רשתות השיווק וטוענים טענה הפוכה - אוסם הוא מונופול שמכתיב תנאי אשראי, עלית מונופול שמכתיב תנאי אשראי.

למעשה, הויכוח הוא בין מנפיקי כרטיסי האשראי ובין הסוחרים ורשתות השיווק, וההסדר שאנו מציעים לא יהיה על חשבון הציבור. מכל מקום תמיד תעמוד לכם האפשרות להנפיק כרטיסי אשראי בכוחות עצמכם. כך מקובל בחוץ לארץ. הראייה, לחלק מכם יש כבר היום הסדרים דומים. בקו-אופ מי שמחזיק בכרטיס הסטורי של הצרכניות יש לו הנחה של 2-3%. גם לרשת השופרסל יש הסדר וגם לכל-בו שלום יש הסדר.

רבותי, אנחנו איננו רוצים בחקיקה בנושא זה. אנחנו רוצים שכוחות השוק יפעלו. אבל אם נמתין עד שכוחות השוק יפעלו, הם לא יפעלו, כי יש מונופולין. חברות האשראי אמרו לנו שנפנה אליכם. אני מציע לכם שמ-1 באפריל תעברו לחיוב חד-חדשי לתקופה נסיונית, ואז לא נזדקק לחקיקה בנושא זה, והסדר זה יגביר את התחרות וגם את הרווחיות. אני פשוט מתחנן לפניכם: קבלו הסדר זה מרצון. אנו איננו רוצים בחקיקה בנושא זה. החקיקה לזרא לנו בנושא זה. אבל כאשר אנו נתקלים בחומה אטומה, אין לנו ברירה אלא להזדקק לחקיקה.

ש. מאיר:

אני רוצה להציע, שחברות האשראי יתנו לנו את הכסף כאשר הן גובות אותו מהלקוחות.

ח' רמון:

אנחנו איננו יכולים להכנס לזה עכשו, כי שמענו שברשת שופרסל בעייה זו אינה קיימת.

ש. מאיר:

הרשתות המשוקות מזון אינן מסוגלות לתת אשראי של חודש ימים. לגבי מה שהיה בעבר, אני מוכן לחזור ולהסביר - - -

ח' רמון:

בעבר, ב-1981, לדוגמה, כל הרווחים של שופרסל היו רווחי הון ולא רווחי עבודה.

ו. מאיר:

לא יתכן מצב שבו חברות האשראי יחזיקו כסף של סוחרים. כאשר הן גובות את הכסף מהצרכן, הן חייבות להעביר לנו את הכסף.

דבר שני, שחברות האשראי יקחו עמלה לגיטימית. אם ייעשו שני הדברים האלה - העברת הכסף כאשר חברות האשראי גובות אותו מהלקוחות ועמלה לגיטימית - אני מוכן ללכת לאשראי של חודש ימים. זה לא כולל, כמובן, שיווק מזון. אם אנחנו מספקים מזון יום יום, איננו יכולים לתת אשראי של חודש ימים.

ד. ווינשל:

אני חייב תשובה ליושב ראש, חבר-הכנסת אברהם שפירא, ולחבר הכנסת דן תיכון על שאלתם, איך הסתדרנו כאשר היה חיוב אחת לחודש. בתחילה היה חיוב אחת לחודש. חיוב זה חלקו מומן על-ידי אשראי שקבלנו מהספקים. זה איננו סוד שאשראי ספקים שאנו מקבלים היום ירד בצורה דרסטית ואי אפשר להחזיר את הגלגל אחורה. חקיקה בקטע זה לא תחזיר את הגלגל בקטעים אחרים. מימון נוסף היה לנו בחלקו על-ידי חברות האשראי.

לכן איננו יכולים לקבל את ההצעה שלך, חבר-הכנסת תיכון. כל ההסדר לא נראה לנו. אם אתה שואל אותי: חוק או הסדר, אם אני צריך לבחור ביניהם, אני חייב לבחור בחוק, כי אחרת במו"מ יגידו לי: אתה הסכמת. אני נגד חוק ונגד הסדר, שניהם אינם טובים.

להערות של חבר-הכנסת רמון, אם השתמע שאני באתי כנציג שופרסל להתלונן על חברות האשראי שהן מרוויחות הרבה והן עושקות אותנו, אני מודיע שלא כך עשיתי. כל ההסדרים עם ויזה וישראכרט נעשו על בסיס וולנטרי, וכיוון שזה על בסיס וולנטרי אני מניח שזה כדאי לשני הצדדים.

ח' רמון:

לא אמרתי שאתה אמרת. זו הערכתי.

ד. ווינשל:

אני לא מביע דעתי.

אם אתה מרשה לי להיות יועץ, בהנחה שרוצים להפעיל את התכנית, איך אפשר להפעיל באותה בדרך הטובה - וכפי שאמרתי אני בדיעה שהתכנית אינה טובה, כי אסור להגדיל את נפח האשראי במשק - הפתרון הנראה לי, כיוון שאין לכם ברירה אלא לטפל בקטע זה, חברות האשראי שלחו אתכם אלינו, אנחנו נשלח אתכם אל הספקים והספקים ישלחו אתכם אל משרד התעשייה והמסחר, מה שאתם יכולים לעשות הוא לחייב את חברות האשראי לתת את האשראי ממקורותיהן ולפי דעתי לא יהיה להן מנוס מלחייב את הלקוחות בעלות. אם כך תעשו, אפשר להגיע אתנו להסדר.

ח' רמון:

אני מקבל את העצה שלך, עצה טובה.

ד. כרמלי:

נשאלנו על הנפקת כרטיסי אשראי על-ידי רשתות השיווק. אם אתם ערים למה שקורה במשק, נוצר מצב ברשתות השיווק שהולך לקראת זה. היום יש מועדוני קונים. הנפקת כרטיסי אשראי יש בה אלמנט של גבייה, של ביטוח ושל העלות של השנים. כאשר נתפנה לזה, נעשה גם את זה.

אם הכוונה היתה ליצור כותרות, את הכותרת כבר יצרתם.

ח' רמון:

היתה התבטאות אומללה של בני גאון ברדיו הבקר, כאילו אתם דואגים למשק ואנו דואגים לכותרות. אין צורך להוסיף עליה. אני אחראי למשק בדיוק כמוהו. יש חילוקי דיעות, אבל אין שיקולים זרים. אנו איננו עושים זאת בשביל כותרות. אתם אומרים זאת כי אתם חושבים שזה חשוב וצודק, ואנו אומרים זאת כי אנו חושבים שזה חשוב וצודק.

היו"ר א' י' שפירא:

אני מודה למשלחת של רשתות השיווק.

רבותי, שמענו את המשלחת של רשתות השיווק, ועתה אנו עוברים לדיון.

י' ארידור:

אני נגד ההצעה של חברי-הכנסת תיכון ורימון, אבל אני חושב שהנושא ראוי לדיון רציני ולא חמש דקות לפני סיום הישיבה.

ג' גדות:

אני מציע שנזמין את היועץ המשפטי של משרד התעשייה והמסחר ונשמע דעתו.

ח' רמון:

אני מאמין שאם יוכנס סעיף לחוק ההסדרים לשעת חירום במשק שיקבע שהסדר זה של חיוב חד-חדשי של כרטיסי האשראי יכנס לתקף ב-1 באפריל, זה יהיה איום עליהם, והם יקבלו את ההסדר מרצון.

ג' גדות:

אני נגד חקיקה בענין זה.

ח' רמון:

אדוני היושב ראש, אני מציע שתעמיד את ההצעה להצבעה.

היו"ר א' י' שפירא:

אני מציע שנקיים דיון רציני בנושא, ואת חוק ההסדרים לשעת חירום במשק המדינה יהיה אפשר להניח על שולחן הכנסת לקריאה שניה ולקריאה שלישית, כפי שאומר לי מר דמביץ, ביום ב' הבא.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 14.00